

Nr 11

Utlåtande i anledning av motioner om vårdbidrag till fosterföräldrar.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 414 av herr *Pettersson, Karl*, och fru *Ohlsson, Lilly*, samt II: 513 av fru *Lindberg* och fru *Ludvigsson*.

Motionerna

Motionärerna anmärker till en början att i vårt land ungefär 10 procent av barnen föds utom äktenskap och att en del av dessa barn, främst de vars mödrar är unga och utan utbildning och arbete, ganska snart efter födelsen placeras i fosterhem med sikte på ett blivande adoptivförhållande. I motionerna anföres vidare följande.

Fosterföräldrarna har ofta under många år köat för att få ta hand om ett barn, som de hoppas att så småningom få adoptera. Under denna väntetid har både kvinnan och mannen haft förvärvsarbete. Vid mottagandet av fosterbarnet får kvinnan förbinda sig att ta tjänstledigt från sitt förvärvsarbete, för att hon på ett tillfredsställande sätt skall kunna vårda det späda barn som anförtröts henne.

I en del fall avtalas om fosterlön. Denna är avsedd att täcka de kostnader som är förenade bl. a. med nyanskaffning av utrustning till barnet. Fosterlönen utgör emellertid icke någon ersättning för den förvärvsinkomst som kvinnan går miste om under den tid hon har tjänstledigt från sin anställning.

Enligt nuvarande lagstiftning har fostermodern eller fosterfadern, även om vederbörande har hand om barnet från späda ålder, inte rätt till någon form av ersättning från moderskapsförsäkringen. Vår uppfattning är, att någon form av vårdbidrag bör tillskapas för att ge ersättning till den av fosterföräldrarna, som för att vårda barnet avstår från förvärvsinkomst till dess barnet uppnått 6 månaders ålder.

I motionerna yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att de synpunkter som framförts i motionen måtte överbringas till familjepolitiska kommittén för beaktande».

Gällande bestämmelser m. m.

Adoption

Adoptivförhållande kommer till stånd genom beslut av domstol efter an-

sökan. För tillstånd krävs att adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. Ansökan får ej bifallas om vederlag för adoptionen är givet eller utfäst på någon sida, ej heller — bortsett från bidrag med engångsbelopp, som inbetalas till barnavårdsnämnden — om underhållsbidrag till barnet är avtalat. Vid handläggning av adoptionsärende har rätten att söka inhämta upplysningar om barnet och adoptanten även om huruvida vederlag eller underhållsbidrag avtalats eller utfästs. Om barnet ej fyllt 18 år skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnd.

Ofta inleds ett adoptionsförfarande med att sökanden under en prövotid tar barnet i sin vård som fosterbarn. Prövotiden torde vanligen uppgå till minst 3 månader. Sedan ansökan om adoption ingivits till rätten åtgår ytterligare tid, stundom åtskilliga månader, innan ärendet kan avgöras av domstolen.

Fosterbarnsvård

Grundläggande regler om fosterbarnsvård återfinns i 7 kapitlet barnavårdslagen. Med fosterbarn förstås enligt barnavårdslagen barn under 16 år, som vårdas och fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet. Fosterföräldrar är de som i sitt hem mottagit fosterbarn. Den som önskar mottaga fosterbarn har att inhämta tillstånd av barnavårdsnämnden i hemkommunen. Detta gäller dock ej beträffande barn som är omhändertaget för samhällsvård och av barnavårdsnämnd placeras i fosterhem. Tillstånd får lämnas endast om barnavårdsnämnden finner att barnet hos sökanden kommer att erhålla god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden. Vid denna prövning kan barnavårdsnämnd komma att ta ställning till frågan om sökande bör avhålla sig från förvärvsarbete under längre eller kortare tid. Fosterföräldrar är skyldiga att till barnavårdsnämnden eller dess företrädare lämna önskade upplysningar om barnet, dess vård och fostran samt därmed sammanhängande förhållanden. Barnavårdsnämnden har att utöva tillsyn över alla fosterhem inom kommunen.

Antalet fosterbarn var den 31 december 1965 26 223. Av dessa var 15 178 barn omhändertagna för samhällsvård. Endast en ringa del av fosterbarnen avses bli adopterade.

Några föreskrifter rörande ersättning för fosterbarnsvård finnes ej. På detta område föreligger således full avtalsfrihet. Många fosterföräldrar avstår helt från *fosterlön*, andra nöjer sig med en gottgörelse, som inte tillnärmelsevis täcker kostnaderna. Det torde inte vara ovanligt att personer, som mottagit fosterbarn i avsikt att adoptera detta, påtager sig vårduppgiften mot ringa eller ingen ersättning.

För i runt tal en tredjedel av de icke omhändertagna fosterbarnen utgår ej fosterlön. Beträffande under 1965 nytillkomna fosterbarn, som ej omhändertagits och för vilka fosterlön utgick, utgjorde medianfosterlönen per månad 118 kronor om barnet vårdades hos släktingar och 219 kronor i övriga fall. Motsvarande siffror var för det vid 1965 års utgång totala antalet fosterbarn, som ej omhändertagits och för vilka fosterlön utgick, 113 kronor respektive 184 kronor.

I de fall där barnet är omhändertaget för samhällsvård kan barnavårdsnämnden träffa överenskommelse med fosterhemmet om fosterlön. Fosterlönerns storlek varierar högst betydligt, beroende bl. a. på orsaken till att barnet placerats i fosterhem. Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet har år 1965 beslutat att som fosterlön för vård av barn som omhändertagits för vård i enskilt hem gemensamt rekommendera ett normalbelopp för år räknat, motsvarande 55 procent av det i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring omförmälda basbeloppet. I rekommendationen sägs att barnavårdsnämnden med detta normalbelopp som riktpunkt kan fastställa fosterlönens storlek i det individuella fallet. Såsom ett exempel på en situation då det kan vara motiverat att utge lägre fosterlön än normalbeloppet anföres det fallet, att barnet är utplacerat i ett blivande adoptivhem. Vidare framhålles att det i andra fall — exempelvis om barnet lider av fysiska defekter eller psykiska besvär — kan vara motiverat att utge en högre, ibland avsevärt högre, fosterlön än normalbeloppet. Det sägs också att fosterföräldrarna utöver den kontanta fosterlönen bör erhålla ersättning för vissa särskilda kostnader, såsom utgifter för tandvård, läkarvård och medicin samt viss klädesutrustning. År 1966 har kommunförbunden rekommenderat barnavårdsnämnderna att fastställa fosterlönens normalbelopp att omfatta helt budgetår och att till grund för beräkningen av fosterlönens storlek lägga det basbelopp som gäller den 1 januari det budgetår fosterlönen avser. Detta innebär att fosterlönens normalbelopp för år 1968 skall beräknas till 265 kronor i månaden (avrundat belopp).

Rätten att uppbära *allmänt barnbidrag* för fosterbarn tillkommer i regel barnafostern. Denne äger också normalt uppbära eventuellt utgående *bidragsförskott*.

Förmåner för mödrar i allmänhet

Enligt lagen om allmän försäkring utgår i regel vid barnsbörd *moderskapspenning* med 1 080 kronor. Därest kvinna i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete har hon därjämte under vissa förutsättningar rätt till *tilläggsjukpenning*, även om sjukdom inte föreligger. Tilläggsjukpenning utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen så

länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst 180 dagar.

Pågående översyn av stödet åt barnfamiljer

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 februari 1965 har sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna. Utredningen har antagit namnet *familjepolitiska kommittén*. I direktiven för utredningen anföres att frågan om införande av ett vårdbidrag bör prövas bl. a. mot bakgrund av att de arbetsföra åldersgruppernas andel av totalbefolkningen minskar. Kommittén framlade i oktober 1967 ett första betänkande. Därvid uttalade kommittén att den hade för avsikt att i ett senare betänkande återkomma till bl. a. frågan om ett vårdbidrag avseende kostnader för barntillsyn.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen hade år 1967 att ta ställning till motionsyrkande om utredning och förslag i syfte att ge adoptivföräldrar sociala förmåner motsvarande dem som tillkommer andra föräldrar. Motionärerna framhöll att vid adoption av spädbarn varken kunde utgå moderskapspenning eller tilläggssjukpenning till adoptant som avstår från förvärvsarbete för att vårda barnet.

I sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 18* avstyrkte *andra lagutskottet* motionen under anförande bl. a. att det enligt utskottets mening inte var möjligt att låta en förmån av moderskapspenningens karaktär utgå i samband med adoption, eftersom moderskapsförsäkringen var konstruerad på sådant sätt att det från principiella utgångspunkter skulle te sig främmande att låta förmåner i form av moderskapspenning och tilläggssjukpenning utgå utom i samband med barnsörd. Beträffande rätten till tilläggssjukpenning från försäkringen anfördes dessutom att adoption av barn regelmässigt kommer till stånd vid en sådan tidpunkt, att det enligt gällande regler normalt ej skulle bli möjligt att utge tilläggssjukpenning.

Utskottet

Frågan om ersättning för vård av fosterbarn är inte reglerad i författning. Om och i så fall med vilket belopp ersättning, s. k. fosterlön, skall utgå är beroende av överenskommelse mellan å ena sidan fosterföräldrarna och å andra sidan de biologiska föräldrarna eller, beträffande barn som omhändertagits för samhällsvård, barnavårdsnämnden. Fosterföräldrar har i regel rätt att uppbära allmänt barnbidrag och eventuellt utgående bidragsförskott för barnet.

Motionärerna syftar till införande av någon form av ersättning för för-

lorad arbetsinkomst åt personer, som tar tjänstledigt från sitt arbete för att, ofta med sikte på ett blivande adoptivförhållande, mottaga ett spädbarn såsom fosterbarn. I motionerna yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära att synpunkterna i motionerna överbringas till familjepolitiska kommittén för beaktande. Motionärerna påpekar, att fosterföräldrar inte kan få någon ersättning från moderskapsförsäkringen och menar att någon form av vårdbidrag bör införas som ersättning till fosterföräldrar, som för att vårda barnet avstår från förvärvsinkomst under de sex första månaderna av barnets levnad.

Familjepolitiska kommittén utreder samhällets stöd åt barnfamiljerna. Kommittén skall enligt sina direktiv pröva bl. a. frågan om införandet av ett vårdbidrag. Kommittén är vidare oförhindrad att lägga fram förslag om andra inslag i familjestödet.

Utskottet är inte berett att ta ställning i sak till motionärernas förslag. Med hänsyn till de uppgifter, som åligger familjepolitiska kommittén, vill utskottet inte motsätta sig att motionerna överlämnas till kommittén. Utskote får därför hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 414 och II: 513, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnas till familjepolitiska kommittén.

Stockholm den 5 mars 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp)*, herrar Dahlberg (s), Kaijser (h) och fru Nilsson (cp);

från andra kammaren: herr Rimmerfors (fp), fru Ekendahl (s)*, herrar Gustavsson i Alvesta (cp), Fredriksson (s), fru Svensson (s)*, herrar Åkerlind (h), Jonsson (fp) och fru Skantz (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.